

Dotazníkové šetření o šikanózních žalobách

Předběžné výsledky

- Kontext:** Na pomoc se zmapováním strategických žalob proti účasti veřejnosti (tzv. „SLAPP“) v ČR jsme provedli dotazníkové šetření. Cílem bylo získat kvalitativní informace o podobě SLAPP žalob a jejich dopadu na žalované. Tyto poznatky jsou důležité pro nastavení politiky pro boj se SLAPP žalobami, zejména v rámci implementace evropské anti-SLAPP směrnice
- Limitace:** Zvolená forma šetření je naopak nevhodná pro tvorbu statistického přehledu, který by plně zmapoval rozsah problému SLAPP žalob.

Úvodní analýza

Mezi 7. únorem a 10. březnem 2025 jsme obdrželi **21 odpovědí**.

17 respondentů (80 %) **se setkali s žalobou** nebo hrozbou žaloby, kterou lze považovat za SLAPP. Jeden respondent se s případem SLAPP osobně nesetkal, ale popsal takové případy ze svého okolí.

Jednotliví respondenti se se SLAPP setkávají různě často. Pět respondentů má zkušenosti pouze s jednou SLAPP žalobou (nebo její hrozbou), ostatní se se SLAPP setkali víckrát. Dva respondenti se setkali dokonce s cca deseti takovými žalobami. **Průměrný respondent** se setkal se SLAPP žalobou **dvakrát až třikrát**.

Nejčastěji respondenti uváděli, že SLAPP souvisela **s občanským aktivismem** (11 odpovědí z 18, 61 %), dále s prací v neziskové organizaci (8 odpovědí, 44 %) a novinářskou činností (6 odpovědí, 33 %).

SLAPP podávali nejčastěji obchodní společnosti nebo jejich představitelé (13 respondentů, tj. 62 % mělo takovou zkušenost alespoň jednou). V závěsu jsou **veřejní činitelé** jako politici nebo úředníci (11 případů, 52 %).

Zdaleka **nejčastějším prostředkem SLAPP v ČR je žaloba na poškození dobrého jména**, takové žalobě čelilo 15 respondentů (71 %). **Trestní oznámení**, nejčastěji pro pomluvu, uvedlo 10 respondentů (48 %) a žalobu pro porušení autorských práv 3 respondenti (14 %).

Žalobce se nejčastěji domáhal omluvy (14 respondentů, 67 %), dále **požadoval zdržení se určité aktivity** – typicky smazání článku či jiného obsahu (12 respondentů, 57 %) – a finanční kompenzaci (9 respondentů, 43 %). **Často šlo o kombinaci těchto nároků**.

Všichni respondenti, kteří čelili SLAPP nebo někdo v jejich okolí, cítí, že byla žaloba nebo její hrozba nepřiměřená s cílem je zastrašit nebo umlčet.

Všechny případy SLAPP se týkaly vnitrostátních sporů, kdy žalobce i žalovaných pochází z České republiky.

Analýza otevřených otázek

Otázka: Popište stručně situaci, která vedla k žalobě nebo hrozbě

Přestože se jednotlivé případy liší obsahem i dosahem, všechny spojuje **činnost ve veřejném zájmu**. Nejčastěji SLAPP souvisela **s občanským aktivismem** (11 odpovědí z 18, 61 %), dále **s prací v neziskové organizaci** (8 odpovědí, 44 %) a **novinářskou činností** (6 odpovědí, 33 %).

Ve většině případů¹ šlo o investigativní novinářinu a důvodem pro podání SLAPP dle odpovědí bylo:

- a) **článek nebo série článků, např. reportáž nebo investigativa** (7 odpovědí, 38 %);
- b) **příspěvek na sociálních sítích** (5 odpovědí, 28 %);
- c) **spolková činnost**² (3 odpovědí, 18 %).
- d) **satira** (1 odpověď).

(Typy případů se často překrývaly.)

Často šlo o snahu upozornit na problematické chování ze strany politických nebo ekonomických aktérů, ať už formou **investigativní činnosti**, veřejného vystoupení, nebo příspěvku na sociálních sítích. Z odpovědí plyne, že se žaloby týkají případů odkrývání **korupce a klientelismu** (7 odpovědí) nebo zasahují do sporů o **životní prostředí a územní rozvoj** (6 odpovědí). Obě témata se často prolínají. Dva případy se týkaly ženských práv.

„V roce 2021 jsme založili spolek na ochranu přírody na Lipensku. Jedním z největších problémů a dopadů naddimenzované developerské výstavby je rychle se horšící kvalita vody v nádrži [...] Nestojíme tu proti jednotlivci, jedné obci nebo jednomu developerovi, ale proti celé skupině.“

„Spolek OBRAZ upozornil na otřesné podmínky chovu kuřat, která jsou prodávána supermarketem Albert“

„Společnost JUROS dlouhodobě zpracovává biologická hodnocení pro nejkontroverznější investiční záměry [...]. Spolek v článku o jiném hodnotiteli zmínil, že se opakovaně setkal s nekvalitní prací společnosti JUROS. Více než 6 měsíců po zveřejnění tohoto článku byla tato věta využita jako důvod pro podání žaloby“.

Dotazovaní často uvádějí, že **žaloba přišla v reakci na článek, reportáž či příspěvek na soc. síti**. Obsah se věnoval například developerským projektům, veřejným zakázkám, městskému hospodaření nebo vlivu náboženských skupin. V některých případech šlo o dlouhodobou investigativní činnost, jindy o jednorázové zveřejnění informací z otevřených zdrojů.

¹ Ne ze všech odpovědí bylo očividné, na základě čeho došlo ke SLAPP.

² Případy, v nichž podle odpovědí byla podána žaloba především kvůli samotné aktivitě spolku např. ve správních řízeních, petice atp.

„V textu na Alarmu autorka napsala, že je Hnutí pro život (snažící se omezit interrupce v ČR) protizenská. Na základě této věty nás žalovali.”

Dotčení také vystupovali proti developerským záměrům, těžbě, znečištění, neetickému podnikání či postupu úřadu. Žaloba pak cílila na veřejná vystoupení, petice, konzultace s úřady nebo na činnost spolků.

“Po upozornění na rozdělení mimořádných odměn, které mohlo být trestným činem, na mě tajemník města podal jménem města postupně 4 trestní oznámení.”

„Vyjádření na sociálních sítích k překračování hlukových limitů a ohrožování zdraví obyvatel provozem této firmy [vedlo k podání žaloby].“

SLAPP tedy mohou být reakcí na velmi různorodé formy vyjádření a aktivit – od investigativních článků až po komentáře na sociálních sítích. Společným jmenovatelem je téměř vždy **kritika mocenského nebo ekonomického subjektu a snaha upozornit na veřejně důležité téma**.

Otázka: Popište stručně průběh řízení a délku trvání řízení, pokud k němu došlo.

13 dotazovaných popsalo konkrétní zkušenost ze soudního řízení. Zbývající popisují pouze předžalobní výzvy či trestní oznámení, která se nikdy nedostala k přímo soudu.

Z odpovědí plyne, že SLAPP řízení v České republice mají značně rozdílnou délku a průběh. Nejkratší popsané řízení trvalo přibližně tři měsíce a skončilo smírem po prvním jednání. Naopak **nejdelší popsaný případ trvá již více než šest let** a podruhé ho projednává Nejvyšší soud.

Průběh řízení bývá často podle dotazovaných poznamenán zjevnou snahou žalující strany řízení **protahovat**. Mezi nejčastější zmiňované praktiky patří:

- a) **odročování jednání;**
- b) **podání několika identických nebo jen mírně odlišných návrhů;**
- c) **návrh předběžného opatření;**
- d) **kombinování právních prostředků.**

Délka sporu	Počet ³
Do 1 roku	5
1–3 roky	5
3–5 let	2
5 + let	2

V popsaných případech se spor často rozjíždí ještě před podáním samotné žaloby. Žalující strana nejprve zasílá několik výzev k omluvě či stažení obsahu (*odp. č. 5 – tři výhrůžky během jediného roku; odp. č. 10 – „další výhrůžka“ po nesplnění ultimáta*). Když adresát neustoupí, následuje „salámové“ podání

³ U některých respondentů běží souběžně dvě až tři různá řízení, tabulka pracuje s nejdelším z nich. Zároveň některá řízení jsou stále aktivní.

několika téměř identických žalob nebo trestních oznámení (*odp. č. 3: tři samostatná řízení kvůli jednomu facebookovému příspěvku*)

Častým prvním tahem u soudu je návrh na **předběžné opatření**. V několika případech došlo ještě před samotným řízením nebo v jeho průběhu k vydání předběžného opatření. Ta měla typicky za cíl okamžité odstranění článku, videa nebo jiného obsahu z veřejného prostoru. V jedné odpovědi dotazovaný uvádí, že žalobce uspěl s opatřením u soudu prvního stupně, ale po odvolání bylo opatření zrušeno. Nicméně několik měsíců mezitím obsah zůstal nedostupný.

Únavným je pro některé dotazované **prodlévání řízení**. V jedné odpovědi je jednání odročeno opakovaně. V další odpovědi se spor dostal po pěti letech až k Ústavnímu soudu.

Dalším fenoménem je **kombinování právních prostředků**. Po trestním oznámení pro pomluvu následuje paralelní civilní žaloba nebo se k ochraně pověsti připojí žaloba na nekalou soutěž. Tím se zvyšují náklady na obranu a násobí se psychický tlak. Žalovaný musí reagovat ve více řízeních najednou.

Otázka: Jaký měl soudní spor nebo jeho hrozba dopad na váš život nebo vaši činnost?

17 z 21 (80 %) dotazovaných se setkala se SLAPP v souvislosti s jejich aktivitou ve veřejném zájmu. Většina respondentů, kteří SLAPP, čelili v důsledku negativním dopadům na jejich život nebo činnost.

Jako nejčastější dopady přímo uváděli:

- (a) **psychický dopad a stres** (76 %);
- (b) **finanční zátěž** (52 %);
- (c) **časová zátěž** (52 %); obava pokračovat v činnosti – **chilling effect**, tj. odrazující účinek (52 %). Méně pak přímo uváděli **dopad na jejich rodinu** (12 %).

Kombinaci psychické, finanční a časové zátěže dohromady uvedlo 6 oslovených (35 %). Současný výskyt psychické zátěže a odrazujícího účinku najdeme u 9 oslovených (53 %).

Na třináct dotázaných (76 %) měl SLAPP negativní vliv na jejich **psychické zdraví**. V jedné odpovědi oslovený uvedl nutnost hospitalizace z důvodu extrémního psychického tlaku. Dále jiní oslovení píšou například, že:

*“všechny uvedené kauzy mají naprosto devastační dopad na můj osobní život, psychické zdraví”
nebo “minimálně 6 měsíců jsem byl ve stresu pod velkým tlakem.”*

Takovýto psychický tlak byl často doprovázen **odrazujícím účinkem** dále pokračovat ve své činnosti nebo i nemožnosti dále pokračovat. Například jeden oslovený tvrdí:

“[kvůli SLAPP] nemám vůbec prostor věnovat se práci pro spolek”, jiný píše, že SLAPP mu způsobil “psychický tlak, obava o svoji bezpečnost i obava pokračovat v další činnosti proti společnosti.”

Odrazující účinek se může rozšířit i na blízké osoby, jak uvádí jeden oslovený:

„lidé v mém okolí začali mít obavy z angažování ve veřejných tématech, protože hrozí jejich výslechy na Policii“, další uvádí „činnost spolku se prakticky zastavila.“

Celkem 9 dotázaných (52 %) explicitně uvedlo **finanční zátěž** jako zásadní dopad SLAPP. Jeden oslovený například popsal, že „soudní spory vyčerpaly veškeré mé finanční úspory.“

Častým nákladem je především právní zastoupení. Například jeden respondent uvádí, že musel za rok 2024 utratit za právníky více než jeden a čtvrt milionu korun. Opakujícím jevem je hrozba z neúspěchu sporu, která může být pro většinu likvidační z důvodu velkých nákladů řízení:

„Pokud bude muset spolek uhradit 150.000 Kč pokutu plus náklady na řízení, bude to pro něj likvidační.“

Oslovení také poukazují na **strategickou povahu SLAPP**, která je zaměřena na **dlouhodobé vyčerpávání**. Jeden z oslovených detailně popisuje, jak žalující strana systematicky prodlužuje proces a vytváří tak administrativní zátěž s cílem způsobit co největší škody.

Ačkoli méně často (2 dotázaní – 10 %), objevil se i opačný efekt, kdy SLAPP paradoxně vedl ke **zvýšené motivaci** a další aktivistické činnosti v dané oblasti. Jeden oslovený například uvedl, že mu SLAPP žaloba pomohla získat hlubší znalosti problematiky a zvýšit veřejnou viditelnost jeho práce.

Otázka: Řešil(a) jste případ s právníkem? Byla pro vás právní pomoc dostupná?

Z odpovědí vyplývá, že **většina** dotazovaných z nich (16 ze 17, tj. 94 %) využila při řešení SLAPP případů pomoc právníka.

Přestože se jim většinou podařilo zastoupení zajistit, často **za něj platili vysokou cenu**. **5 dotazovaných** (31 %) uvedlo, že pro ně byla právní pomoc **značnou finanční zátěží**, kterou museli hradit z vlastních úspor nebo prostředků organizace, zejména pokud řízení trvá roky.

„Obranu jsem si připravil sám, stejně jako důkazy a každé vyjádření. Právník to vždy učesal. Bez právníka to nejde, je to moment, kdy na začátku musíte pochopit závažnost útoku a reakci na něj konzultovat.“

„Jsme zastoupeni advokátem, nicméně náklady (včetně hrozby hrazení nákladů protistraně) jsou významné.“

„[právní pomoc je] finančně náročná, jak pro spolek, který nemá jiné příjmy než příspěvky členů, i samotného předsedu.“

Čtyři respondenti (25 %) uvedli, že se jim podařilo získat právní pomoc **pro bono** či díky solidární podpoře jiných organizací.

„Máme právní zastoupení, které nám z velké části pomáhá pro bono.“

„Máme v rámci neziskových organizací spřízněné právníčky/ky, kteří nám poskytli pro bono pomoc“

Někteří (3 respondenti) zmiňují, že si právníka našli sami a **náklady kryjí převážně z vlastních úspor** nebo rozpočtu spolku.

„Veškeré právní služby platím částečně ze spolku, ale zejména ze svých úspor.“

Pro bono kapacity jsou omezené. Novináři bez kontaktů na specializované advokáty / organizace mají podstatně horší vyhlídky. Jeden dotazovaný uvádí, že bezplatnou právní podporu žurnalistika **v regionech** posledních 10 let v podstatě nemá: *„Regionální novináři z malých nezávislých projektů nemají zpravidla k žádným právním službám přístup a už vůbec nemají prostředky na právní služby. Proto se investigativní novinářina v regionech posledních cca 10 let v podstatě vůbec nedělá.“*

Jeden dotazovaný řešil situaci bez právníka, přičemž uvedl, že si advokáta **nemohl dovolit**.

Otázka: Na základě vaší zkušenosti, jaká potenciální opatření proti SLAPP by vám pomohla?

Dotazovaní vnímají jako naprosto zásadní, aby soudy měly nástroj včas zamítnou zjevně neopodstatněnou žalobu a možnost uložit žalobci sankční opatření za SLAPP.

Řada respondentů uvedla, že by uvítala **zavedení procesního filtru**, který by umožnil soudům zjevně neopodstatněné šikanózní žaloby rychle rozpoznat a zastavit již v počáteční fázi řízení. Jak uvádí jeden z respondentů, důležité je, aby *„soud měl hned na začátku procesu možnost na návrh žalovaného posoudit, zda jde o šikanózní žalobu, a pokud ano, tak řízení zastavit.“*

Navrhované opatření	Počet ⁴	%
Procesní filtr / rychlé zamítnutí SLAPP	7	41 %
Sankce za zneužití práva	6	35 %
Dostupná právní pomoc pro žalované	4	24 %
Zvyšování veřejného povědomí	5	29 %

Zásadní roli hrají podle respondentů také **sankce za zneužití právních nástrojů**. Třetina oslovených (35 %) zdůraznila, že sankce by měly být výrazné a měly by mít odrazující účinek.

„Automaticky uhradit i finanční pokutu že se pokusil takto účelově zneužít právo ve svůj prospěch.“

„Zaplacení nákladů na právníka a zaplacení času, který jsem tomu musel věnovat. Dále i škoda nemajetková.“

„Obecně považuji za důležité dost vysoké sankce, které budou mít odrazující účinek.“

⁴ Dotazovaní uváděli častokrát více opatření

Významným faktorem zůstává **finanční dostupnost právní pomoci**. čtvrtina dotazovaných (24 %) by uvítala zavedení speciálních fondů či grantových programů pro oběti SLAPP, protože jak zdůrazňuje jeden z nich: „*Je potřeba řešit dostupnost právní pomoci pro menší organizace s menšími zdroji.*“

Pět odpovědí (29 %) zdůrazňuje význam osvěty vůči veřejnosti a politikům.

Shrnutí

- Všechny evidované případy SLAPP byly vnitrostátní, tj. žalobce i žalovaný byly z České republiky.
- Respondenti uváděli zneužití řady právních nástrojů, nejčastěji žaloby na poškození dobrého jména a trestního oznámení. Respondenti často čelili kombinaci těchto nástrojů.
- Žalovaní jsou nejčastěji zástupci občanské společnosti a novináři. Nejčastějším předmětem žalob jsou články (investigativa, reportáž) nebo příspěvky na blogu, webových stránkách nebo sociálních sítích.
- Respondenti uváděli celou řadu negativních důsledků, nejčastěji psychickou, finanční a časovou zátěž. V důsledku respondenti uvádějí odrazující účinek („chilling effect“) takových žalob.
- Drtivá většina respondentů se zkušenosti se SLAPP se neobešla bez pomoci právníka. Pro jednotlivce nebo organizace bez dostatečného zázemí (např. regionální média) jde o velkou finanční zátěž.
- Ke zvýšení ochrany před SLAPP respondenti uvádějí možnost včas zamítnout neopodstatněnou žalobu, zavedení kompenzačních a sankčních opatření pro žalobce, umožnit dostupnou právní pomoc obětem SLAPP, a šířit osvětu.

Doporučení

- Pro účinnou implementaci evropské směrnice je zásadní vztáhnout její implementaci i na vnitrostátní případy.
- Měly by být zavedeny široké prostředky nápravy, zejména možnost včasného zamítnutí zjevně neopodstatněné žaloby proti veřejnému zájmu, včetně možnosti přiznat náhradu nákladů, nahradit škodu včetně ušlého zisku nebo uložit žalobci sankce.
- Statistické údaje o žalobách proti účasti veřejnosti by měly být v co největším rozsahu pravidelně shromažďovány.
- Ke zvážení je analýza zneužívání jiných právních prostředků nad rámec civilního řízení, zejména zneužívání trestního práva.
- Stát by měl aktivně spolupracovat se zástupci občanské společnosti a zvyšovat povědomí o SLAPP. Uvažovat lze též o zajištění dostupné právní nebo psychologické pomoci, např. prostřednictvím speciálního kontaktního místa (příkladem dobré praxe je německá iniciativa NO SLAPP).